

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Bakalaureusetöö

Kaidi Ilves

Parteidevahelise koostöö mõju Ungari valimistulemustele 1998-2010

Juhendaja: MA Rein Toomla

Tartu 2013

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....
/Kaidi Ilves/

Sisukord:

Sissejuhatus	4
I. Kuidas mõjutab valimisüsteem häälte jaotust mandaatideks?	5
II. Ungari valimissüsteemi ülesehitus ja toimimine.....	9
III. Ungari parteisüsteem.....	15
IV. Ülevaade ideoloogiliste blokkide kujunemisest: Fideszi areng parem-kesk erakondade tuumaks.....	17
V. Parteide ideoloogilise arengu põhjused.....	19
VI. MSZP-SZDSZi liidu algus ja lõpp.....	22
VII. Valimistulemused 1990-2010	23
VIII. Parteide omavaheline koostöö kahe valimisvooru vahel ühemandaadilistes ringkondades 1998-2010.....	25
IX. ÜMVs tehtava koostöö mõju kogu parlamendivalimiste tulemustele 2002, 2006 ja 2010.....	31
Kokkuvõte	33
Kasutatud kirjandus:.....	35
Abstract	37

Sissejuhatus

2010. aasta Ungari parlamendivalimistel oli tulemuseks esmakordne juhtum demokraatliku Ungari ajaloos: valimised võitis üllatuslikult partei (Fidesz¹), mis saavutas 53%² häältest ning 68% parlamendi mandaatidest, mis on rohkem kui 2/3³ kohtadest. Eelmiste valimistega (2006) võrreldes sai Fidesz 62.6% rohkem mandaate. Vähem tähelepanuväärne aga ei olnud Ungari Sotsialistide partei toetuse kukkumine 23,5% võrra ning nende mandaatide vähenemine 68.2% võrra 186lt 59le (võrreldes eelnevate valimistega 2006.aastal). Tähelepanuväärsed on need tulemused just seepärast, et Sotsialistid ning Fidesz olid viimasel kahel parlamendivalimisel saavutanud vägagi sarnaseid tulemusi ning nende ümber oli tekkinud bipolaarsete blokkide süsteem.

Käesoleva töö teoreetiline osa keskendub küsimusele: „Kuidas mõjutab valimissüsteem häälte jaotust mandaatideks?“. Töös kirjeldatakse Ungari valimissüsteemi ning sellest tulenevaid mõjusid parteisüsteemile. Järgnevalt peatutakse Ungari parteimaastiku bipolaarse blokisüsteemi arengul ning selle põhjustel. Töö empiiriline osa keskendub 1990-2010 toimunud parlamendivalimiste tulemustele ja 1998-2010⁴ toimunud parteidevahelise koostöö määrale ning uurib, kas Ungari valimissüsteemi ühemandaadilistes ringkondades tehtav koostöö võis mõjutada Fideszi ja Ungari Sotsialistide partei (MSZP) mandaatide arvu muutumist 2010. aastal.

Tööst järeldub, et 2010. aasta valimistulemused ei olnud mõjutatud ühemandaadilistes ringkondades tehtud ega tegemata koostööst vaid koostöö mõju avaldus valimistele hoopis 2002. ja 2006. aastal. Käesolev töö pakub välja, et 2002. ning 2006. aastal aitas Ungari Sotsialistide partei ja Vabade demokraatide ühingu (SZDSZ) koalitsioonil Ungaris võimule pääseda nende tugev koostöö, mille abil oli neil võimalik koguda rohkem mandaate kui Fideszil ja tema partneritel. Samuti väidetakse, et 2010. aasta valimistel ei oleks Sotsialistide ning uue erakonna LMP (Poliitika võib olla teistsugune) teoreetisel koostööl olnud suurt mõju Fideszi võidetud mandaatide arvule.

---

¹ Fidesz - Ungari tsiviilühing

² Kõik valimistulemused ja statistika pärinevad Ungari valimiskomisjoni koduleheküljelt või on sealt pärinevate andmete abil arvatud, kui ei ole viidatud teisiti.

³ 2/3 enamus parlamendis on Ungari puhul väga oluline, sest see annab võimaluse võtta vastu uus Põhiseadus, samuti on palju teisi tähtsaid seadusi, kuhu on sisse kirjutatud 2/3 reegel, näiteks valimisseadus (NHC:9,13,22).

⁴ Koostöö määra käsitletakse Ungari valimiskomisjoni koduleheküljel asuvate parlamendivalimiste tulemuste abil, mis algavad aastast 1998.

I. Kuidas mõjutab valimisüsteem häälte jaotust mandaatideks?

Ungari valimisüsteemi liigitatakse kui *Mixed Member Proportional (MMP)* ehk segatud proportsionaalseks süsteemiks. Segatud proportsionaalne süsteem koosneb nii ühemandaadilistest ringkondadest kui proportsionaalsetest (PR) mitmemandaadilistest ringkondadest. **(Reynolds:91,pr.129)** MMPs on proportsionaalne valimisüsteem seotud ühemandaadiliste ringkondade hääletusega selleks, et tasandada ebaproportsionaalsusi häälte ning mandaatide vahel, mis esinevad ühemandaadiliste ringkondade (ÜMV) valimistes.

Sellise süsteemi puhul võidakse valijale anda kas üks või kaks eraldi häält, Ungari puhul kasutatakse kahte, nagu ka nt. Saksamaal. “Rohkem kui ühe hääle kasutamine muudab valimisüsteemi valikurikkamaks (mitte aga ilmtingimata paremaks)” **(Taagepera:16)**. Selline kahe hääle süsteem paigutub kategoorilise valimise (valija hääletab kõigist võimalikest valikutest ühe poolt) ning järjestava valimise (valija järjestab sedelil nii palju oma valikuid kui soovib) vahele **(Taagepera:16)**.

1. Ühemandaadiliste ringkondade valimiste tagajärjed

Ühemandaadilistes ringkondades võib kasutada *ühevoorulist suhtelist enamusvalimist* või ka *kahevoorulisi valimisi*. Üheksast riigist, mis IDEA (Institute for Democracy and Electoral Assistance) andmetel sellist valimisüsteemi kasutavad on Ungari ainus, mis kasutab kahevoorulisi valimisi. **(Reynolds:91,pr.129)**

Ungaris kasutatakse nn. Prantsuse kahevoorulistele valimistele sarnast süsteemi **(Reynolds:52,96)**, kus “teise vooru lastakse kõik kandidaadid, kes esimeses voorus olid saanud teatud kindlaksmääratud piirist rohkem hääli” **(Taagepera:23)**. Esimeses hääletusvoorus võidab mandaadi kandidaat, kes saavutab absoluutse enamuse, teises aga kandidaat, kes võidab suhtelise enamuse. **(Reynolds:52,96)**

Selline süsteem õhutab kauplemist ning kompromisse kahe hääletamisvooru vahel, kuna valijatel ja parteidel on võimalik reageerida esimese vooru tulemustele **(Reynolds:52,98a)** ning muuta oma strateegiaid selleks, et saavutada parim tulemus. Lisaks on uuringud näidanud, et selline süsteem on Prantsusmaal tekitanud teiste lääneriikidega võrreldes ebaproportsionaalsemaid tulemusi, ja et uutes demokraatias tekkitab see parteisüsteemide killustatust **(Reynolds:53,99b)**.

2. Proportsionaalsete mitmemandaadiliste valimiste probleemid

Kuigi segatud proportsionaalne süsteem on loodud sidumaks isikuvalimisi (ÜM) nimekirjalistega (PR) ning siiski esile kutsuma proportsionaalseid valimistulemusi, siis võib ebaproportsionaalsus ÜMVs olla liiga suur, et proportsionaalsete valimiste osakaal suudaks seda kompenseerida. **(Reynolds:95,131)**

„Ringkonna suurus (M) – valimistel ühes ringkonnas täidetud esindajakohtade arv - on valimissüsteemis üheks kõige olulisemaks näitajaks. Ringkonna suuruse kasvades hakkab iga partei võidetud esindajakohtade suhtarv täpsemalt vastama nende toetuseks antud häälte hulga. Kui mandaate määratakse ringkonda rohkem, on tavaliselt võimalik saavutada paremat vastavust partei poolt antud häälte protsendi ja esindajakohtade protsendi vahel, mis vastab täisarvulistele esindajakohtadele.“ **(Taagepera:21)**

Valimisringkondade suuruse võib kehtestada kõikidele ringkondadele ühesuguse, määrates piirid mingisuguse esindaja ja valija suhte valemi abil. Valimisringkondade suuruseks võib ka kehtestada juba olemasolevad administratiivüksused, kus igale ringkonnale antakse sealsele elanikkonnale vastav arv mandaate. **(Taagepera:22)**

Ebaproportsionaalsuse tekkimine on tõenäolisem, kui valimisringkonnad on juba olemasolevad administratiivüksused⁵. Partei võib võita ühes regioonis nii ÜMV kui proportsionaalsetel valimistel kokku rohkem mandaate kui tal häälte põhjal selleks õigus on **(Reynolds:95,131)**.

Järelkult võib MMPs „kõrge proportsionaalsuse tase olla saavutatud, kuid ainult seetõttu, et mõned ringkonnad on väga suured. Teistes ringkondades on esindatuse tase madalam, sest ringkonnad (M varieerub) on väiksemad“ **(Taagepera:22)**. „Mida suurem ringkond seda lähemale jõuab kohtade jaotus proportsionaalsele esindatusele“ **(Taagepera: 17)**.

Proportsionaalsete mitmemandaadiliste valimiste juurde käib aga ka termin *proportsionaalse esindatuse nimekiri*. See “tähendab valimisseadusi, mis kasutavad parteidele mandaatide jagamisel mingeid matemaatilisi valemeid, mis tagavad vastavuse saadud poolthäältega **(Taagepera:24)**.” Nimekirjad võivad olla avatud või suletud.

Avatud nimekirjade puhul „valivad valijad partei ja siis võivad soovi korral väljendada oma eelistusi konkreetse kandidaadi või kandidaatide suhtes selles

---

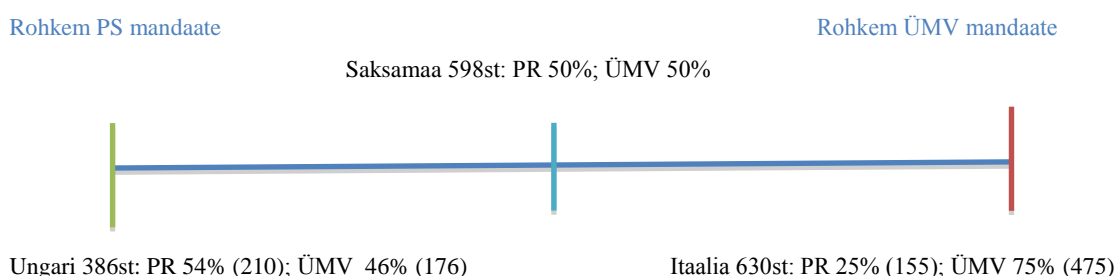
⁵ See on nii ka Ungaris.

nimekirjas“ (**Taagepera:25**). Konkreetse valimisseaduse „reeglid sätestavad, millise protsendi häältest peab individuaalse eelistusena saama, et nimekirja etteotsa pääseda“(**Taagepera:26**). „Avatud nimekirjad võimaldavad valijail muuta parteieliidi koostatud kandidaatide järjestust (kuid selleks vajalik valijate suur teadlikkus tähendab, et praktikas võib ametlik järjestus enamasti kehtima jääda.)“ (**Taagepera:26**).

Nimekiri võib olla ka suletud ehk “valijad valivad vaid oma eelistatud partei ega tee mingit valikut üksikkandidaatide vahel. Enne valimisi esitab partei järjestatud kandidaatide nimekirja. Partei võidetud mandaadid jagatakse (vastavalt kvoodile või mõnele teisele protseduurile) kinnitatud nimekirja järjestuse kohaselt. Seega, seitsme mandaadi puhul esitab iga partei tavaliselt seitsmest kandidaadist koosneva nimekirja ning kui üks partei võidab kolm mandaati, valib ta oma nimekirja kolm esimest.“ (**Taagepera:25**) See variant on kasutusel ka Ungaris ning “annab rohkem võimu partei keskele juhtkonnale kui ükski teine demokraatlik valimissüsteem, kuna juhid otsustavad, millised kandidaadid panna etteotsa. Suletud nimekirjad annavad partei eliidile potentsiaalse tööriista parteidistsipliini säilitamiseks.“ (**Taagepera:25**) Valijatele võib suletud nimekiri tekitada probleeme, sest kui eelistatud kandidaat asub parteinimekirja keskel või lõpus, ei pruugi antud parteile hääle andmine eelistatud kandidaati esinduskogusse aidata (**Taagepera:25**).

3. Ühemandaadilised ringkonnad vs proportsionaalsed ringkonnad

Kui võrrelda Ungarit teiste MMP riikidega (**Reynolds:91,129**), (mitu protsenti on ÜMV mandaadid ning mitu PR mandaadid esinduskogu suuruselt) siis asub ta PS mandaatide poolest ühes äärmuses.

Ülejäänud riikidel, mis kuuluvad sellesse kategooriasse on ÜMV pool esindatud tugevamalt kui PR⁶: Boliivia, Uus-Meremaa, Mehhiko, Venezuela, Lesotho, Albaania.

4. Lisamandaadid

Kuna kaks esimest valimisviisi ei pruugi proportsionaalsust maksimaalselt tagada, siis on „selle probleemi lahendamiseks olemas veel nn *Überhangsmandaten*“ ehk mandaadid, mida jagatakse parteidele, kes said vähem mandaate kui nende häälte summa oleks lubanud ja „mille abil proportsionaalsuse taset tõstetakse“. (**Reynolds:95,131**) Seesugused mandaadid on Saksa valimissüsteemi osaks ning kuna Ungari valimissüsteem sarnaneb Saksamaale (**Gallagher:234**) sarnaneb selliste mandaatide jagamine ka Ungari üleriigiliste lisamandaatide jagamise protsessile.

5. Segatud proportsionaalse süsteemi eelised ja puudused

MMP tagab selle, et valitud esindajad on seotud selle geograafilise regiooniga, kust nad esinduskokku valiti. Mitte-geograafiliste mandaatide ehk mandaatide jagamine parteinimekirjadele üleriigiliselt võib kaasa tuua kaks klassi saadikuid: need, kes on valitud ja teatud nende maakonnas ning need, kes said parlamenti tänu parteile. (**Idea:95,132**) Sellel võib aga ei pruugi olla mõju esinduskogu siseste gruppide sidususele (**Idea:95,132**), kus ühed saadikud mõtlevad partei huvidele ning teised maakonna esindamisele.

Häälte mandaatideks muutmisel võib MMP olla sama proportsionaalne kui teised proportsionaalsed süsteemid, kuid siiski peetakse seda mõnikord vähem eelistatuks, kuna MMP propageerib *strateegilist hääletamist* (**Reynolds:95,133**) ehk valija hääletab lõppkokkuvõttes halvima tulemuse ennetamise nimel endale mitte kõige meelepärasema kandidaadi poolt (**Taagepera:15**). Strateegiline hääletamine võib luua olukordi, kus suurele hulgale valijatele meelepärane kandidaat saab väga vähe poolthääli, sest tema populaarsust alahinnatakse (**Taagepera:16**). MMPs võib parteide strateegiline kompromisside tegemine kahe hääletusvooru vahel ja valijate hääletamise suunamine tuua võidu koostööd teinud parteidele.

---

⁶ Riigid on esitatud ÜMV mandaatide osakaalu tõusvas joones.

6. Matemaatiliste valemite mõju mandaatide jagamisele mitmemandaadilistes nimekirjalistes ringkondades

„Võimalikud jaotusvalemid kuuluvad üldjoontes kahte suurde gruppi, kus proportsionaalne esindatus saadakse kas lahutamise või jagamise teel. Võidakse kindlaks määrata mingi kvoot, mis arvatakse partei poolt antud häältest maha iga võidetud mandaadi puhul. Teine võimalus on, et antud hääled jagatakse kindla jagajaga iga võidetud mandaadi puhul (**Taagepera:30**).“

Kvoot mõjutab häälte ja mandaatide suhte proportsionaalsust parteide jaoks. „Kui eesmärgiks on suurima partei esindatuse vähendamine, siis tuleks kasutada suurt kvooti“(**Taagepera:31**). Järelikult, mida väiksemat kvooti kasutatakse, seda suurem on suurte parteide esindatus.

Jagajate puhul, „mida väiksem on d – mida lähemal üksteisele on jagajad – seda suuremad on suurte parteide eelised” (**Taagepera:34**).

II. Ungari valimissüsteemi ülesehitus ja toimimine

Ungari valimissüsteem on nagu juba öeldud segu enamusvalimisest ning proportsionaalsest valimissüsteemist. Parlamendis on 386 kohta ning need täidetakse kolmel erineval viisil. Valimisprotsess⁷ koosneb ühemandaadiliste ringkondade valimistest ($M=1$) (ÜMV), kus on võimalik maksimaalselt võita 176 mandaati ning regionaalsetest valimistest ($M=4-28$) (RMV), kus on võimalik maksimaalselt võita 152 mandaati. Lisaks on olemas üleriigilise nimekirjade põhine mandaatide jaotus (ÜR), kust minimaalselt võib võita 58 mandaati. Iga valija saab valimispäeval anda 2 häält⁸ (ühe isikulise ning ühe nimekirjale), millest üks läheb ühemandaadilise ringkonna ja teine regionaalseteks valimisteks.

---

⁷ Ungari valimissüsteemi toimimist puudutav info pärineb (Act No. XXXIV of 1989 on the Election of the Members of Parliament) kui ei ole teisiti viidatud.

⁸ (NT: valija elab Baranya regioonis, milles paikneb 7 ühemandaadilist ringkonda. Kuna valija elab näiteks 5.das ringkonnas Mohac, siis annab ta ühe hääle Mohachi ringkonnas kandideerivale kandidaadile ning teise Baranya regioonis kandideerivale parteile).

1. Kandidatuuri ülesseadmise protsess

Tähtis on märkida, et valimisprotsess põhineb jaotusel: ühemandaadilised ringkonnad, millest kindel arv on ühe regionaalse ringkonna sees, ning 20 regionaalset ringkonda, mis moodustavad territooriumi ehk riigi.⁹

Ühemandaadilistes ringkondades saavad oma kandidatuuri ülesse seada need kandidaadid, kellel on kogutud 750 soovitus valijatelt (valijad kinnitavad oma soovituse õigsust nime ja allkirjaga).

Regionaalses valimisringkonnas¹⁰ saavad oma nimekirjad üles seada need parteid, kes on oma kandidaadi ülesse seadunud vähemalt 1/4s (aga mitte vähem kui kahes)¹¹ ühemandaadilistest ringkondadest ühes regioonis. Regionaalsetel valimistel võib ühes ringkonnas ülesse seada parteide poolt kokku kolm korda rohkem kandidaate, kui on jagatavaid mandaate. Kui ülesse seatakse vähem kandidaate kui on mandaate, siis neid mandaate välja ei jagata ning mandaadid liiguvad üleriigilisse jagamise vooru (vt. üleriigiliste mandaatide jagamine).

Üleriigiliseks mandaatide jaotamiseks võivad oma nimekirjad ülesse seada need parteid, kes on oma nimekirjad vähemalt 7 regionaalses valimisringkonnas ülesse seadnud.

Üks kandidaat võib olla ülesse seatud kõigis kolmes eelnevalt välja toodud nimekirjas. Nii regionaalsed kui üleriigilised nimekirjad on parteide poolt ette antud ning valijad ei saa oma eelistuste põhjal nimekirjas kandidaatide kohtade järjestust muuta (**Gallagher:239**), ehk suletud nimekirjad.

Parteid võivad esitada valimistele ka ühiseid kandidaate ja ühiseid nimekirju. Samadel valimistel võidakse esitada nimekiri, mis koosneb ainult ühest parteist A ning ka nimekiri, kus partei A ja B kandidaadid on koos. Sellisel juhul on nimekirja ametlikus nimetuses märgitud kahe või isegi enam partei nimed. "A-B" (v. t lõpumärkus 31).

1.1 Kuidas mõjutab parteisüsteemi kandidatuuri ülesseadmise protsess?

Valimissüsteemi selektiivsus avaldub juba enne valimiste algust nomineerimise protsessis. Väikestele, uutele või varem valimistel ebaõnnestunud parteidele on

---

⁹ Annex 1,2,3 (Act No. XXXIV of 1989 on the Election of the Members of Parliament)

¹⁰ Mis haldusjaotuselt ühtivad maakondadega ning pealinna Budapestiga.

¹¹ NT: Nógrádi (maakonnas) regioonis on neli ühemandaadilist ringkonda (M=1). Selleks, et Nógrádi regioonis saaks partei oma nimekirja üles seada, peab ta 1/4-s nendest oma kandidaadi üles seadma. Kuna aga 4-st ¼ on 1, siis peab partei seadma üles oma kandidaadi vähemalt kahes ühemandaadi ringkonnas.

raskuseks vajaliku 750 allkirja kogumine. Kui partei ei suuda ÜMVs ülesse seada piisavalt kandidaate, siis ei saa ta esitada regionaalseid ega üleriigilist nimekirja. See võib olla üks põhjustest, miks on valimistel edukaid parteisid aja jooksul (90date algusest saadik) üha vähemaks jäänud. (**Körösényi:208**). Ühiste kandidaatide ja nimekirjade esitamine võib anda väiksematele parteidele võimaluse oma kandidaati parlamenti saada, tänu suurema partei "sponsorlusele"¹². Soovitusallkirjade saamine on kergem, kui väike või suhteliselt tundmatu partei esitab ühise listi suure ja valimistel tavaliselt eduka parteiga, suurendades seega valijate usaldust nende vastu.

2. Ühemandaadiliste ringkondade valimised

Mandaatide jagamine ringkondades põhineb majoritaarsusel ning valimiste eripäraks on tihtipeale 2-voorusus. Esimene voor võib olla kehtiv ja mittekehtiv, olla lõplik ja mittelõplik. Esimeses voorus osutub kandidaat valituks, kui a) valijate osalusprotsent on 50% + 1 konkreetse ringkonna valijaskonnast¹³, b) kandidaat saab rohkem kui poole hääletanute häältest (50% + 1) ehk absoluutse enamuse. Teine voor korraldatakse, kui:

- a) esimeses voorus on valijate osalusprotsent alla 50% + 1 konkreetse ringkonna elanikkonnast. Teise vooru kvalifitseeruvad kõik kandidaadid, kes olid juba kord ringkonnas üles antud.
- b) esimeses voorus ükski kandidaat ei saa 50% + 1 häält. Teise vooru kvalifitseeruvad kas kolm esimest kandidaati, või kõik, kes ületasid 15%. Kui teise vooru kvalifitseerunud kandidaat tagasi astub, siis tema kohta ei saa üle võtta ning võistlema jäävad ülejäänud kvalifitseerunud kandidaadid.

Teises voorus osutub kandidaat valituks, kui a) valijate osalusprotsent on rohkem kui $\frac{1}{4}$ ehk (25% + 1), b) kandidaat saab rohkem hääli kui ükski teine ehk suhtelise enamuse. Kandidaat ei osutu valituks teises voorus, kui a) kahele esimesele kandidaadile antakse sama palju hääli, b) valijate osalusprotsent on alla 25% + 1. Mandaat liidetakse üleriigilisse mandaatide jaotuse protsessi lisaks 58-le mandaadile.

---

¹² NT: 1998 valimistel esitasid ühiseid kandidaate Fidesz ja MDF. Neid võib valimistulemustest näha kui Fidesz-MDF.

¹³ Edaspidi lihtsalt (50% + 1) ja (25% + 1)

2.1 Kuidas mõjutab valimistulemusi ÜMV protsess?

Valimiste kahe-voorulisuse tõttu peavad esimeses voorus ebaõnnestunud parteide valijad enne teist ringi otsustama, kelle poolt hääletada või hääletamisest loobuma. Teisalt võivad parteid, kes küll kvalifitseerusid 2. vooru, kuid kelle võiduvõimalus on väike, otsustada astuda liitu mõne favoriidist parteiga, mis põhineb vastastikusel tagasiastumisel. Kandidaatide tagasikutsumine enne teist vooru, mis toimub 2 nädalat pärast esimest, on võimalus parteidel koostööd teha. **(Körösényi: 213)** Parteid suunavad oma valijaid hääletama oma partneri poolt, kui nende kandidaat on partneri kasuks tagasi kutsutud. Kolmanda koha partei roll muutub oluliseks siis, kui ta suudab balansseerida häälte vahet esimese ja teise koha parteide vahel, ehk kui teise ja kolmanda koha parteid oleks koos tugevamad kui esimese koha partei **(Körösényi: 213)**. Parteid hakkasid valimissüsteemi seda eripära massiliselt ära kasutama juba 1998. aasta valimistel, mis mõjutas suuresti valimistulemusi **(Gallagher: 238)**. Aastatel 2002, 2006 oli selline koostöö juba tavaline.

3. **Regionaalsed mitmemandaadiliste ringkondade valimised ja üleriigiliste mandaatide jagamine**

Regionaalsetel valimistel selgitatakse mitmemandaadilistes ringkondades mandaatide võitjad proportsionaalsuse põhimõttel. Ringkondi on kokku 20 ning nende suurused jagatavate mandaatide poolest erinevad. Kõige suurem on Budapest, kust regionaalsetel valimistel on võimalik saada 28 mandaati, kolmes väiksemas regioonis jagatakse mandaate ainult 4 ning mediaaniks on 7 mandaati regioonis **(Gallagher:238)**.

Sarnaselt ühemandaadiliste ringkondade valimistele peab kehtiva valimistulemuse saamiseks valimas käima vähemalt 50% + 1 valijatest ning kui seda ei juhtu peetakse valimised uuesti teises ringis, kus kehtiva valimistulemuse saamiseks peab valimas käima rohkem kui $\frac{1}{4}$ (25% + 1) valijatest. Teise ringi kvalifitseeruvad kõik nimekirjad, mis oldi eelnevalt ülesse seatud.

Häälte mandaatideks arvutamine regionaalsetel valimistel toimub suurimate ülejääkide meetodil¹⁴ Droopi kvoodi¹⁵ kohandatud variandi järgi milleks on Hagenbach-

---

¹⁴ Suurimate ülejääkide meetod tähendab iga partei häälte jagamist kvoodiga ning iga partei saab täiskvootide jagu kohti. Ülejäänud kohad jagatakse vastavalt kvootide ülejääkidele, järjestades ülejäägid suurimast ülejäägist alustades, kuni kõik kohad on jaotatud. Iga suurima ülejäägiga erakond saab täiendava koha. Näiteks kui partei saab 5,5 kvooti, siis 5 on täiskvoot ja ülejääk on 0,5 kvooti.

¹⁵ $Q = \frac{V}{S + 1} + 1$

Bischoffi¹⁶ valem (**Gallagher: 238**) (**Körösényi: 210**). Lisaks ei saa mandaati ükski partei kelle ülejääk on alla 2/3 algsest kvoodist¹⁷, kui mandaate jääb üle, siis liidetakse need üleriigiliste mandaatide jagamise lisaks 58-le mandaadile. Ülejäänud hääled viiakse üle üleriigiliste mandaatide jagamise mehhanismi hoolimata sellest, kas partei sai või ei saanud mandaadi¹⁸. See tähendab, et nende parteide hääled, kes mandaadi võitsid, viiakse üle kui negatiivsed hääled (ülejäagi ja kvoodi vahe)¹⁹. See reegel tagab, et igat häält kasutatakse vaid korra, kuid samuti tähendab see paljude mandaatide kandumist üleriigilisse jagamise voo. (**Gallagher: 239**)

Lõpuks tuleb mandaatide jagamisel arvesse võtta ka 5%-list lävendit, mis Ungari proportsionaalsete regionaalsete valimistega kaasas käib. Nimelt ei saa regionaalseid ega üleriigilisi mandaate ükski partei, kes ei saanud regionaalsetel valimistel vähemalt 5% kõikidest häältest kõikide regionide peale kokku. Need parteid peavad lootma ühemandaadilistes ringkondades jagatavatele mandaatidele.

3.1 Kuidas 2/3 reegel mõjutab parteisüsteemi?

See on säte, mis vähendab oluliselt regionis jaotavate mandaatide hulka ja suunab nad üleriigilisse jaotusse. Sellisel moel ta suurendab proportsionaalsust.

3.2 Kuidas ringkonna suurus mõjutab parteisüsteemi?

„Valimisüsteemi selektiivsus avaldub jõuliselt just väiksema mandaatide arvuga regionides” (**Körösényi:210**), kus näiteks 6- mandaadilises ringkonnas tagab igal juhul mandaadi vähemalt 14.3%²⁰ häältest, olles kaudseks lävendiks parlamendi kohtade saamisel.

3.3 Kuidas 5% lävend mõjutab parteisüsteemi?

Lävend takistab parlamendis kohti saamast parteisid, kes on populaarsed ainult kindlates regionides (**Gallagher: 238**). Kuna ÜMVs on väikestel ja vähe tuntud parteidel raske suurt edu saavutada, siis ei saa väiksemad parteid tänu regionaalsete

---

$$^{16} Q = \frac{V}{S + 1}$$

¹⁷ NT: Kui Q=1. Partei saab 4.7 kvooti ehk järelikult 4 kvooti ning tekib ka võimalus lisa kvoodi saamiseks, kuna 0.7 on üle 2/3 Q=1-st.

¹⁸ Kui partei saab 4.6 kvooti ehk 4 mandaati, kuna ülejääk on väiksem kui 2/3, siis viiakse partei hääled ülejäagi ulatuses üle. 4.6-4=0.6, mis oleks 600 häält.

¹⁹ Ehk 0.7-1=-0.3 Häält oli 4700, kuna 5 mandaadi saamiseks nõutud arv oleks tegelikult 5000, siis 300 häält lähevad üleriigilisse mandaatide jagamise protsessi kui negatiivsed hääled, -300 häält.

²⁰ Igal juhul tagab mandaadi 100:(6+1)=14,3%, kuid on võimalik koht saada ka väga väikese häälteprotsendiga.

valimiste lävendile ning kaudsele lävendile tihtipeale ühtegi parlamendikohta (**Körösényi:208**). Eelpool mainitud kaudne lävend on aga ilmselt veelgi mõjukam väikeste parteide mandaatide arvule, kuna isegi 5%-lise lävendi täitmine ei tähenda, et partei võidab regionaalses nimekirjas mandaadi. Nemad võivad mandaatidele loota mandaadirikkamates regioonides nagu Budapest või Pest, teistes regioonides võivad nad mandaate loota ainult märkimisväärselt suurema protsendiga häälte saavutamisel kui 5% lävend. Mida suurem on mandaatide arv regioonis seda proportsionaalsem tulemus parteidele. (**Körösényi:211**) Süsteem eelistab suuri riigitasandi parteisid mitte väikeseid kogukonna omi.

4. Üleriigiliste mandaatide jagamine

Üleriigiliste mandaatide jagamine toimub pärast ÜMV ja RMV mandaatide jagamist. Üleriigiliste mandaatide jagamise eesmärk on pakkuda lisamandaate parteidele, kelle jaoks on eelmistes valimisviisides tekkinud ebaproportsionaalsus häälte arvu ja juba jagatud mandaatide vahel.

Üleriigilisi mandaate antakse häälte alusel: kahest eelnevast valimisviisist kogutakse nimekirjadele antud ülejäänud hääled, ehk need mille abil pole veel mandaati saadud. ÜMVst tulevad hääled, mis on jäänud kasutamata ühemandaadi ringkondades (esimese ringi hääled partei kandidaatidelt, kes ei saanud mandaati²¹) ja regionaalsetes ringkondades (nagu juba enne öeldud: nii negatiivsed kui ka kasutamata hääled). Kui kõigi parteide häälte arv on teada, kasutatakse mandaatide jagamiseks võrdlusarve ning D'Hondt-i valemit.

4.1 Kuidas mõjutab parteisüsteemi üleriigiliste mandaatide jagamine?

Mandaatide arv, mis teistest valimisviisidest üle jääb ning üleriigilistele mandaatidele lisatakse, on aasta-aastalt vähenenud, selle põhjusteks on valimisaktiivsuse kasv ÜMV²² ja RMVs, aga ka suurte parteide järkjärguline toetuse kasv. Selle tõttu aga ei suuda üleriigiliste mandaatide jagamine leevendada teistes valimisviisides ilmnevaid ebaproportsionaalsusi, jagatavate mandaatide arv on lihtsalt

---

²¹ Artikkel 9 pr.5 (Act No. XXXIV of 1989 on the Election of the Members of Parliament).

Kui esimene hääletusvoor ei kehtinud tänu vähesele valimisaktiivsusele, siis hääled ei lähe edasi, kui aga ka teine valimisvoor on tänu valimisaktiivsusele kehtetu, siis lähevad hääled üleriigilisse mandaatide jagamise protsessi.

²² Kui ÜMV ringkondades on valimisaktiivsus piisav, siis tõenäoliselt valitakse kandidaadid seal ning mandaadid ei jõua ÜR jagamise vooru. RMV puhul kehtiva tulemuse saamiseks on vaja teises voorus ületada vaid (25% + 1) valijaist.

liiga väike võrreldes jagatavate mandaatide arvuga ühemandaadilistes enamusvalimiste piirkondades (176 vs 58). Tavaliselt saab kõige rohkem üleriigilisi mandaate just partei, kes ühemandaadilistes ringkondades sai kõige rohkem valusaid kaotusi ehk kes jäi häälte arvu poolest teiseks. (**Körösényi: 213-214**) Seega, ÜR mandaatide jagamise protsessis tasandatakse ebaproportsionaalsusi eelkõige suuremate parteide jaoks. Siiski võib öelda, et üleriigilises mandaadijagamise süsteemis saavad enamuse oma mandaatidest ka väiksemad parteid – need, kes 5% ületasid aga regionaalset mandaati ei saanud.

III. Ungari parteisüsteem

1. Ülevaade Ungari parteidest^{23 24}

Käesolev peatükk käsitleb Ungari parteimaastikul olevaid erakondi, mis kuuluvad vasak-parem skaalal kategooriatesse: vasak, vasak-tsentristid, parem-tsentristid, parem. Lihtsustamiseks on jagatud kategooriad järgmiselt blokkidesse: parem-kesk blokk koosneb nii parempoolsetest kui parem-tsentristlikest erakondadest; vasak-liberaalne blokk koosneb vasakpoolsetest kui ka vasak-tsentristlikest erakondadest. Välja on toodud parteid, mis on parlamendivalimistel võitnud vähemalt ühe mandaadi ja/või on tähtsad käesoleva töö seisukohast (Ungari Kommunistlik Töölispartei).

Parem-kesk blokk:

1) **Fidesz** – *Fidesz- Hungarian Civic Union (1990-1994: Federation of Young Democrats, FIDESZ; 1998-2002: Hungarian Civic Party, FIDESZ)*

(HU) *Fidesz - Magyar Polgári Szövetség, (EST) **Fidesz - Ungari tsiviilühing*** (parem-tsentristid)

2) **MDF** – *Hungarian Democratic Forum; (HU) Magyar Demokrata Fórum (EST) **Ungari Demokraatlik Foorum*** (parem-tsentristid)

3) **KDNP**- *Christian Democratic People's Party (1947: Democratic People's Party, DNP; 2002: Centre Party, CP); (HU) Keresztény Demokrata Néppárt (EST) **Ungari Kristlike Demokraatide Partei*** (parempoolne erakond)

---

²³ Koostatud andmetel: Ungari valimiskomisjon; Parties and Elections in Europe, Hungary.

²⁴ Ülevaade peamistest Ungari parteidest, kes on parlamendivalimistel kandideerinud. Käesolev töö ei puuduta kõiki välja toodud parteisid, kuna käsitleb vaid neid, mis on parlamendis ka esindatud olnud 1990-2010.

- 4) **FKGP**- *Independent Party of Smallholders, Agrarian Workers and Civic Party*
(HU) *Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt* (EST) **Iseseisev väiketäalunike partei** (parempoolne erakond)
- 5) **CP**- *Center party*; (HU) *Centrumpárt* (EST) **Keskpartei** (parem-tsentristsid)
- 6) **Jobbik** – *Jobbik The Movement for a Better Hungary*; (HU) *Jobbik Magyarországért Mozgalom* (EST) **Jobbik (Parim) Liikumine Parema Ungari nimel** (parem-radikaalid)
- 7) **MIEP** – *Hungarian Justice and Life Party* (2006: *Third Way MIEP-JOBBIK*, HU);
(HU) *Magyar Igazság és Élet Pártja* (EST) **Ungari Öiguse ja Elu Partei** (parem-radikaalid)

Vasak-liberaalne blokk:

- 1) **MSZP** – *Hungarian Socialist Party* (1956-1989: *Hungarian Socialist Worker's Party-MSZMP*), (HU) *Magyar Szocialista Munkáspárt*); (HU) *Magyar Szocialista Párt*, (EST) **Ungari Sotsialistide partei** (vasakpoolne erakond)
- 2) **Workers' Party**²⁵ – *Hungarian Communist Workers' Party* (1945-1947: *Hungarian Communist Party*, (HU) *Magyar Szocialista Munkáspárt*); (HU) *Magyar Kommunista Munkáspárt* (EST) **Ungari Kommunistlik Töölispartei**²⁶ (vasakpoolne erakond)
- 3) **SZDSZ** – *Alliance of free democrats – Hungarian Liberal Party*; (HU) *Szabad Demokraták Szövetsége – a Magyar Liberális Párt* (EST) **Vabade Demokraatide ühing** (vasak-tsentristsid, liberaalid)
- 4) **LMP** – *Politics Can Be Different*; (HU) *Lehet Más a Politika* (EST) **Poliiitika võib olla teistsugune** (vasak-tsentristsid, rohelistid)
- 5) **Somogyért** - *Association for Somogy*; (HU) *Somogyért Egyesület* (EST) **Somogy Ühing** (Sibus end MSZPga 2006.a Parlamendivalimisteks)²⁷

²⁵ Ei ole sama, mis: Workers' Party 2006 – Workers' Party of Hungary 2006; (HU) Magyarországi Munkáspárt 2006 (EST) Ungari Töölispartei 2006 loodi 2005.a Ungari Kommunistliku Töölispartei sisemise lõhenemise tõttu.

²⁶ Pole parlamendis esindatud olnud 1989.aastast

²⁷ Kandideeris vaid oma kodu maakonnas Somogy-s. Loodi 2006.a valimisteks.

IV. Ülevaade ideoloogiliste blokkide kujunemisest: Fideszi areng parem-kesk erakondade tuumaks.

Ungari valimissüsteemi võib 1990-1998 pidada multipolaarseks. Alates 2002. aastast kuni 2010. aasta valimiseni oli Ungari parteisüsteem kujunenud bipolaarseks kahe ideoloogilise bloki süsteemiks, mida on nimetatud ka quasi-kahepartei süsteemiks (**Körösényi:277**). Selline olukord on aga aastatepikkuse parteisüsteemi ehitamise ning ideoloogilise vastandumise tulem. Bipolaarsuse mõju valimistulemustele on tähtis koostööpartnerite leidmise osas ühemandaadiliste ringkondade valimistel.

1. Fidesz enne 1994

1989. aastal oli Ungaris kommunismiajastu lõpp käes. MSZMP lagunes kaheks parteiks: Ungari Sotsialistide parteiks (MSZP) ja Ungari Kommunistlikuks Töölisparteiks. Enne 1990. a esimesi demokraatlikke parlamendivalimisi oli Ungari parteimaastik täis uusi antikommunistlikke parteisid, kelle peamiseks eesmärgiks oli vana sotsiaalse ja majandusliku korra muutmine. Neile vastandus MSZP, kes soovis aeglast üleminekut (**Körösényi:128**)(**Oltay:50**). Antisotsialistide jaoks oli MSZP vana nomenklatuuri edasi püsimine, sest MSZMP endine eliit püsis jätkuvalt poliitikas (**Oltay:50**). Fidesz sai alguse, kui radikaalne demokraatlik ja tugevalt antikommunistlik noorteliikumine (**Waterbury:490**). Partei loodi noorte „alles ülikooli lõpetanud, liberaalide poolt ning selle erinevus seisnes nooruses ja uudsuses, isegi nende parteisse astumise ülemiseks vanusepiiriks oli 35 aastat (**Waterbury:492**).

1990. aasta esimestel demokraatlikel parlamendivalimistel saavutas võidu MDF eesotsas József Antalliga, kellest sai esimene peaminister. Parlamendi koalitsiooni kaasati KDNP ja FKGP, seega loodi ainult parempoolsetest erakondadest koosnev liit. Opositsiooni jäid MSZP, noorte demokraatide liberaalne FIDESZ ja liberaalne SZDSZ.

1994. aasta valimised võitis ülekaalukalt MSZP ning teise koha saavutas SZDSZ. Pärast 1994. a valimisi moodustati tugev vasak-liberaalne MSZP-SZDSZ²⁸ koalitsioon, kuhu sotsialistid pakkusid algselt ka Fideszile kohta. Fidesz eesotsas Viktor Orbániga aga ei võtnud pakkumist vastu, kuna partei oli alustamas protsessi oma

---

²⁸ MSZP-SZDSZ liidu süünd. Kuigi MSZP saavutas parlamendis enamuse, võeti väiksemaks koalitsioonipartneriks SZDSZ (**Fowler:83**). Sellega loodi vasakpoolsete erakondade tuumik.

ideoloogilise imago muutmiseks. Algas Fideszi kiire ideoloogiline teekond liberaalsest noorteparteist parempoolsete erakondade²⁹ koondajaks. **(Fowler: 86)**

1.1 Miks Fidesz loobus liberalismist ning 1994. a koalitsiooni astumisest?

Fidesz hakkas pärast 1994. aastat ennast ideoloogilises mõistes portreerima kui parempoolset erakonda. Manifesto Research Project'i andmetel liikus Fidesz pärast 1994 aastat tugevalt paremale ning hiljem hakkas tasapisi tsentrisse tagasi liikuma **(andmestik Rein Toomlalt)**. Fidesz soovis 1990ndate revolutsioonäärsest noorteliikumise imagost kaugeneda ning nägi võimalust paremerakondade killustatuses.

Orbáni partei ei olnud kahel järjestikusel valimisel märkimisväärselt hästi esinenud. Fidesz võitis 1990 ja 1994 valimistel vastavalt 8,6% ja 7% häältest ning vaid umbes 5% parlamendikohtadest³⁰. Poliitiline vasak oli MSZP poolt hõivatud ja liberaalsete valijate häáli võitis SZDSZ. Orbani probleemiks oli tema partei limiteeritud valijaskond, revolutsionäärse noortepartei imago ei viinud enam 5 aastat pärast kommunismi lagunemist sihile **(Watebury:492)**. Fidesz vajab hoopis laiemat ideoloogilist profiili, mille abil leida endale koht poliitmaastikul ning edasistel valimistel suuremat edu saavutada.

2. **Parem-kesk bloki loomine 1994 - 1998**

Kahe valimisaasta vahepeal olid Ungari parem-kesk erakondade tuumik-erakondadeks MDF ja KDNP. Tuumikust parempoolsem erakond oli FKGP ning liberaalse poole peal FIDESZ. **(Fowler: 84)** Parempoolsed parteid olid killustunud ja erinesid üksteisest nii juhtkonna stabiilsuse kui ka valimispositsiooni poolest **(Fowler:85)**. Orban, kui karismaatiline ja strateegiline juht, suutis teiste parteide sisekonflikte ära kasutades tuua üle eliite nii MDFist kui KDNPst jättes need parteid nõrgaks ja võimetuks iseseisvalt valimistel märkimisväärselt edu saavutada. Fidesz ja MDF jõudsid 1997. a detsembris kokkuleppele, et järgmise aasta valimistel tehakse koostööd ning väiksemate võimalustega kandidaadid kutsutakse tagasi. Samasugust keskseks parteiks saamise soovi oli üles näidanud ka FKGP, kuid tulutult ning Fidesz oli 1996. a arvamusalvustes juba kõige populaarsem opositsioonipartei. Olles enda ülekaalu maksma pannud, alustas Fidesz FKGPga koostööd, et neid ühise parem-kesk jõu juurde tagasi tuua. See protsess kestis 1997-2001 ja oli edukas. **(Fowler:86-90)**

²⁹ Vasak-parem skaalat käsitletakse kultuur-ideoloogilisena (vt. vasak-parem skaala Ungaris).

³⁰ Parties and Elections in Europe, Hungary (Elections 1945-2006).

1998. aasta valimised võitis Fidesz, kes lõi koalitsiooni koos MDFi ja FKGPga. Opositsiooni jäid MSZP, SZDSZ ja MIEP. KDNP ei pääsenud parlamenti kuna ei ületanud 5% lävendit.

2.2 Fidesz ja parem-radikaalid

Ühelt poolt võib väita, et Fideszi strateegia kogu parempoolset valijaskonda esindada, püüdes nii mõõdukate kui radikaalide hääli, on toimunud (**Oltay:91**) ning parem- radikaalsed parteid on olnud esindatud parlamendis vaid 14 (MIEP 1998) ja 16 (Jobbik 2010) mandaadiga. Siiski tuleb tõdeda, et parem-radikaalide olemasolu näitab, et hulga Ungari parempoolsete jaoks ei esinda Fidesz piisavalt tugevaid seisukohti ja ei suuda neid integreerida (**Oltay:94**) Sellegipoolest on MIEP mõndadel juhtudel 1998 ja 2002 valimistel teiste paremerakondadega ühendaadilistes ringkondades koostööd teinud. Fidesz on kujunenud laiahaardeparteiks, millel tähtis hoida võimalikult suurt valijaskonda ning liiga tugevate parempoolsete seisukohtade võtmine võõrandaks partei mõõdukaid järgijaid.

V. Parteide ideoloogilise arengu põhjused

Teoorias on parteide ideoloogiline evolutsioon tihedalt seotud valimiskonkurentsiga ning sooviga ligi tõmmata rohkem valijaid.

Suurem osa tänapäeva parteisid kuuluvad laiahaardepartei kategooriasse. Need parteid üritavad oma ideoloogilist pagasit modifitseerida nii, et nad suudaksid meeldida suurimale võimalikule arvule valijatest. (**Heywood:250**)

Tihti peale on partei loomisel määravad väärtused püsima jäänud pikaks ajaks, kuid partei ideoloogiad ei ole ajas muutumatud. Selleks, et kohaneda valimiskonkurentsiga teisendavad või muudavad parteid oma ideoloogiaid. See vajadus tekib eelkõige ruumilise konkurentsi tõttu ehk parteid soovivad leida endale (parem-vasak või mõnel muul skaalal) kohta parteimaastikul. Muutused parteide ideoloogias on enamjaolt ajendatud soovist võistelda rohkemate valijate nimel. Tagajärjeks võib olla suhteliselt erineva algusteega parteide üksteisele sarnanemine, mida rohkem aeg edasi, seda sarnasemaks nad muutuvad, sest adapteeritakse sarnaseid programme, mida peetakse valijaskonna jaoks populaarseks. (**Ware:47**) Parteid üritavad ennast

positsioneerida optimaalsele kohale ideoloogilisel spektril, et selle abil võita rohkem toetust (**Ware:48**).

Ungari parteimaastiku bipolariseerumine Fideszi ja MSZP eesvedamisel on samuti tagant tõugatud soovist endale optimaalset kohta välja võidelda. 1990ndatest saadik on Ungaris tasapisi tekkinud kaks blokki, mis taastoodavad üksteist (**Palonen:320**).

1. Ungari bipolariseerumine põhjused tulenevalt valimissüsteemist

Fowleri arvates võib parem-kesk bloki loomise idee taga olla just valimissüsteemi omapära ühemandaadilistes ringkondades. “Ühemandaadilised ringkonnad aitavad kaasa parteide omavahelise koostöö sagenemisele ning parteisüsteemi bipolariseerumisele” (**Fowler:94**). „Valimissüsteemi eripära on õiget sorti põhjus selgitamaks, miks tekkisid 2 poliitilist blokki“ vasak-liberaalide ja parem-kesk blokk, kuna Ungaris on valimistel ulatuslikku koostööd teinud nii vasak kui parem parteid (**Fowler:95**). Ungari valimissüsteemi eripäraks on see, et liitlasi omades on võimalik võita rohkem kui üksi. Siit ka põhjus, miks MSZP-SZDSZ koalitsioon ja Fidesz ja teised parempoolsed parteid 1998. aastast saadik valimisliite ning koalitsioone moodustanud on.

2. Sotsiaalsed lõhed Ungari ühiskonnas

Ungari ühiskonnas ja poliitilisel maastikul võis 1990ndatel aastatel näha traditsioonilisi lõhesid: religioon vs. sekulaarsus; linn vs. Maapiirkonnad; aga ka uut kommunism vs antikommunism (**Palonen:318**). Kuna demokraatliku Ungari poliitiline maastik oli alles noor ning nende ideoloogiline (erinev) taust nõrk, siis üritasid paljud parteid neid ühiskondlikke lõhesid oma valimisplatvormidel ära kasutada (**Oltay:55**). Suuremate parteide MSZP ja Fideszi eesmärk oli neid erinevusi liialdada, “1990-1998.a valimistel võis näha just kahte viimast partei programmide keskmes” (**Oltay:55**).

Erilise ideoloogilise tausta ja partei identiteedi loomine oligi poliitikute eesmärgiks, “varajased postkommunistlikud poliitikud olid nii poliitilised kui ideoloogilised ettevõtjad” (**Oltay:95**) Sellest kasvasid aga välja vasak-parem blokid Ungari poliitmaastikul. Ungari kaks blokki konstrueerivad neid ühiskondlikke lõhesid üha uuesti ning „vastanduvad üksteisele politiseerides mõisteid nagu riik, identiteet, minevik“ (**Palonen:322**).

3. Vasak-parem skaala Ungaris

Ungarlased omasid 1990ndatel suuremas osas majandusküsimustes selgelt vasakpoolset majanduspoliitilist vaatepunkti (eriti just ümberjaotamise osas), selles osas on nende poliitika eelistus lausa eraldiseisev partei eelistusest (**Körösényi:25**). 90% ungarlastest arvas, et demokratiseerunud Ungari riik peaks jätkama NL aegset täieliku tööhõive poliitikat (**Szelenyi:472**). Ungarlaste tugevasti sotsiaaldemokraatlikke majanduspoliitika eelistusi seostatakse Kadari ajastu *Gulyassi Kommunismiga*, mis pakkus suuremaid hüvesid kui mujal NLis, režiimi vahetudes oodati lisaks vabaduse suurenemisele ka heaolu edasist kasvu (**Körösényi:18**).

Kuna Ungari valija on klassikaline premeeri-karista majanduslik valija, mis tähendab, et valija premeerib valitsusparteiseid heade majanduslike tulemuste eest (eelkõige tööhõive) ning karistab halbade tulemuste eest (**Stegmayer:776**), siis majanduslikus mõttes ei ole erinevate blokkide parteidel sama suurt vahet kui lääneriikides. “Parimaks näiteks on ajavahemik 1994-1998 kui nii MSZP kui ka Fideszi valijad tahtsid vasakpoolset majanduspoliitikat, kuid valisid erinevaid parteiseid. (**Körösényi:227**)

Seega peame Ungari puhul eristama lääneriikide klassikalist vasak-parem eristust majanduspoliitika järgi ning Ungari peamist kultuur-ideoloogilist vasak-parem parteide süsteemi, mis alles teisena järgib majanduslikke erinevusi (**Körösényi:170**). Traditsioonilise arusaama asemel põhinevad mõisted poliitiline „vasak“ ja „parem“ hoiakutel Ungari rahvusesse (**Palonen:322**). Valijad seovad ennast pigem vasak-liberaalide või parem-kesk blokiga kultuurilis-ideoloogilisel taustal.

4. Polgári ideoloogia

Fidesz hakkas 1994-1995 looma oma imagot ning võttis selleks kasutusele nn Polgári ideoloogia ehk tõlkes *kodaniku* kuid tähendust annab paremini edasi *kodanlus*. Fideszi ideoloogia pooldas keskklassi (tööd tegevat, kristlikku), keda nähti kui moraalsete väärtuste kandjat: töö, perekond ning Ungari traditsioonid olid kõige tähtsamad. See ideoloogia pidi nii parempoolse eliidi kui massi nende partei poolt hääletama panema. Fidesz pani rõhku valijate sotsiaal-majanduslike vajaduste täitmisele ning pidas riigipoolset majanduse suunamist oluliseks, lisaks toetati väike-ettevõtjaid kui Ungari keskklassi alustala. (**Fowler: 105-107**)

Fidesz vastandas ennast tugevalt kommunistidele ning samuti ka liberaalidele. Nad sidusid MSZPd endise kommunistliku parteiga, mis Ungari rahva varasid

ebaseaduslikult kasutas (nt. kommunistlik maareform). **(Fowler:104)** Fidesz kasutas Polgári ideoloogiat ning antikommunismi selleks, et näidata ennast kui modernset parempoolset parteid, kommunism oli võõras ja ajale jalgu jäänud **(Oltay:210)**. Liberaalidele pandi pahaks majanduspoliitikaid, mis eelistavad rikkaid ja välismaa investoreid. Ungari vasak-liberaalsed parteid näevad ennast modernsena, progressiivsena ning Euroopale suunitletuna. Parempoolsed erakonnad aga süüdistavad neid teadmatuses, mis on Ungarile hea ja mis mitte, kuna liberalism on globaliseerumise tööriist. Traditsiooniline linna ja maa lõhe muutus pärast Ungari Euroopa Liitu astumist lõheks Ungari vs globaliseerumine. **(Oltay:51)** Fidesz üritab enda sõnul Ungari rahvuslikku suveräänsust Euroopa Liidus kaitsta **(Oltay:52)**.

4.1 Miks loodi selline ideoloogia?

Kogu Polgári ideoloogiat võib vaadata kui vastust 1994 .aasta MSZP-SZDSZi koalitsioonile **(Fowler:107)**. Fideszi parem-kesk erakondade bloki oskuslik kontsentreerimine äratas valijates usaldust. Fideszi lõi endale parempoolse bloki valijate jaoks identiteedi kui moraalselt ainuõigest, kuna ta pooldab eelkõige rahvuse huve ja kaitseb kultuuri. Tekkinud parem-vasak blokkide süsteem mõjutas valimisi 1998., 2002. ja 2006. aastal.

VI. MSZP-SZDSZi liidu algus ja lõpp

Nagu juba öeldud sai MSZP-SZDSZi liit alguse 1994. aastal, kui parlamendivalimised võitis MSZP. 1998. aasta valimistel küll jäädi Fideszile ning tõusvale parem-kesk blokile alla, kuid 2002. aasta valimised pakkusid võimaluse 1994. aasta koalitsioonil jälle võimule tulla. Fidesz küll võitis valimised, kuid vasak-liberaalide edu tõttu jäi neil enamusvalitsuse moodustamiseks vajalikust mandaatide arvust 5 mandaati puudu.

2006. aasta parlamendivalimistel tegi vasak-liberaalne blokk ajalugu, esimest korda demokraatliku Ungari ajaloos jätkas sama koalitsioon ka pärast valimisi. 2008. aasta märtsis teatas SZDSZ, et astub koalitsioonist välja ning põhjuseks toodi erimeelsused reformide osas. Koalitsioonilepe lõpetati 30. aprillil ning jällegi esimest korda demokraatliku Ungari ajaloos pidi MSZP looma vähemusvalitsuse. Uude valitsusse kuulusid valdavalt poliitikavälised oma ala eksperdid. **(Bocian: 1,3)**

VII. Valimistulemused³¹ 1990-2010

Parlamendivalimiste tulemustes^{32 33} tabelis 1 on välja toodud, mitu % kõikidest häältest (ümardatud ühe komakohani) ning mitu mandaati parteid võitsid. „-“ on märgistatud aastad, mil partei ei kandideerinud, või sai väga vähe häáli. Punasena on tähistatud parem-kesk bloki erakonnad ning sinisena vasak-liberaalide bloki erakonnad.

Nagu näeme tabelist 1, siis aastatel 2002 ja 2006 võideti üle 88% häältest ning 90% kohtadest Fideszi ja MSZP poolt. Tekkinud bipolaarne parteisüsteem aga lõppes peale 2010. a valimisi.

Fideszi saadud häälte protsent tõusis 2006. ja 2010. aastat võrreldes 9.2% võrra ning mandaatide juurdekasv oli 62.6% (164lt 262le). Samad arvud MSZP puhul on 23.5% häälte langus ning mandaatide arvu langus 68.2% (186lt 59le).

Kuna mandaatide arvu muutus näitab parlamendi jõutasakaalu muutust paremini kui häälte protsent, siis edaspidi keskendutakse töös just sellele.

---

³¹ Kõik töös esitatud tabelid ja graafikud on koostatud autori poolt Ungari valimiskomisjoni andmetel.

³² Aastate 1990 ja 1994 valimistulemused on võetud Parties and Elections in Europe, Hungary (Elections 1945-2006).

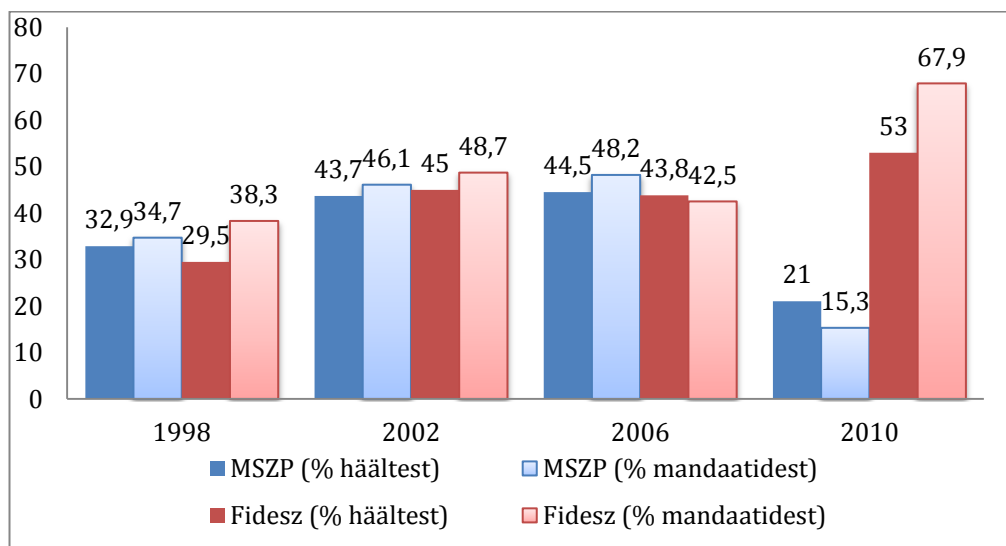
³³ Kui ei ole märgitud teisiti, siis FIDESZ= 1998: FIDESZ-MDF ja FIDESZ; 2002:FIDESZ-MDF; 2006,2010: FIDESZ-KDNP. JOBBIK= 2006: MIEP-JOBBIK. FIDESZ-MDF, FIDESZ-KDNP-MDF, MSZP-SZDSZ, MDF-SZDSZ on kõik ühised valimisnimekirjad. Nt: Ühel aastal võib partei esitada nii oma nimekirja kui ka liitnimekirja, kuid võib ka esitada ainult liitnimekirja nagu FIDESZ-KDNP 2006,2010.

Tabel 1. Valimistulemused 1990-2010

	1990	1994	1998	2002	2006	2010
FIDESZ	8.6%	7%	29.5%	45%	43.8%	53%
	(21)	(20)	(148)	(188)	(164)	(262)
FIDESZ- KDNP-MDF	-	-	-	-	0.4%	-
					(0)	
KDNP	6.5%	7%	2.3%	-	-	-
	(21)	(22)	(0)			
MDF	24.7%	11.7%	2.8%	3%	3.3%	-
	(164)	(37)	(17)	(0)	(6)	
FKGP	11.7%	8.8%	13.6%	0.4%	-	-
	(44)	(26)	(48)	(0)		
MIEP	-	1.6%	5.5%	2.5%	-	-
		(0)	(14)	(0)		
JOBBIK	-	-	-	-	1.4%	15.7%
					(0)	(47)
CP	-	-	-	2.2%	-	-
				(0)		
MSZP	10.9%	33%	32.9%	43.7%	44.5%	21%
	(33)	(209)	(134)	(178)	(186)	(59)
SZDSZ	21.4%	19.7%	7.6%	4.4%	4.8%	-
	(92)	(70)	(24)	(19)	(18)	
MSZP- SZDSZ			-	-	0.8%	-
				(1)	(0)	
MDF- SZDSZ³⁴	-	-	-	-	-	2.2%
						(0)
LMP	-	-	-	-	-	6.8%
						(16)
Workers Party	3.7%	3.2%	3.4%	1.2%	-	-
	(0)	(0)	(0)	(0)		
<i>Munkáspárt</i>						
Somogyért	-	-	-	-	-	-
					(1)	
2 esimese partei tulemus koos	46.1%	52.7%	62.4%	88.7%	88.3%	74%
	(265	279 ehk	(282 ehk	(366 ehk	(350 ehk	(322 ehk
	ehk 66%)	72%)	73%)	94%)	91%)	83%)

³⁴ Hungarian Democratic Forum ja Alliance of Free democrats kandideerisid koos, kuid ebaõnnestusid täielikult. Mõlemad eraldusid oma suurematest partneritest.

GRAAFIK 1.³⁵ Valimistel saadud häälte ja saadud mandaatide suhe MSZP ja Fideszi puhul

Häälte ja mandaatide suhe on proportsionaalsem 2002. ja 2006. aastal, ebaproportsionaalsem 1998. ja kõige ebaproportsionaalsem 2010. aastal.

VIII. Parteide omavaheline koostöö kahe valimisvooru vahel ühemandaadilistes ringkondades 1998-2010

Nagu varasemates peatükkides mainitud, on Ungari parteid teinud omavahel koostööd ÜMV valimiste raames kuna valimisüsteem lubab ning propageerib seda, selle läbi on teoreetiliselt võimalik võita rohkem mandaate kui ilma koostööta.

Uuritakse, kas ja kuidas ÜMVs tehtav koostöö võis mõjutada Fideszi ja MSZP mandaatide arvu muutumist 2002., 2006. aasta bipolaarsest quasi-kahepartei süsteemist 2010. aastaks predominantse parteisüsteemi sarnaseks, kus ühel parteil on u 68% parlamendi kohtadest.

Ühemandaadiliste ringkondade tulemuste mõjule valimisüsteemis keskendutakse just seepärast, et ÜMV on Ungaris valimistulemusi arvesse võttes määrava tähtsusega (Tabel 2.)

Tabelis 2 on välja toodud iga aasta kohta valimised võitnud partei³⁶ ning selle partei kokku võidetud mandaatide arv. Lisaks on toodud välja ÜMV, RMV ja ÜR valimistel kaks kõige enam mandaate saanud parteid.³⁷

³⁵ Tabelis on toodud tulemused alates 1998. a valimistest, kuna see on varasem aasta, mille kohta leiab kokkuvõtlike tulemusi Ungari valimiskomisjoni leheküljelt.

TABEL 2. Valimisviiside esimese ning teise koha parteide mandaadid

Tabel ilmestab ÜMV valimisvooru võitmise tähtsust valimiste võitmiseks.

	Valimised võitnud partei	Sai enim ÜMV mandaate	ÜMV-s teiseks jäänud partei	Sai enim RMV mandaate	RMV-s teiseks jäänud partei	Sai enim ÜR m	ÜR-s teiseks jäänud partei
1998	<u>FIDESZ:</u> 148	<u>FIDESZ:</u> 90	MSZP: 54	MSZP: 50	<u>FIDESZ:</u> 48	MSZP: 30	SZDSZ: 17
2002	<u>FIDESZ:</u> 188	<u>FIDESZ:</u> 95	MSZP: 78	MSZP: 69	<u>FIDESZ:</u> 67	MSZP: 31	<u>FIDESZ:</u> 26
2006	<u>MSZP:</u> 186	<u>MSZP:</u> 98	FIDESZ: 68	<u>MSZP:</u> 71	FIDESZ: 69	FIDESZ: 27	<u>MSZP:</u> 17
2010	<u>FIDESZ:</u> 263	<u>FIDESZ:</u> 173	MSZP: 2	<u>FIDESZ:</u> 87	MSZP: 28	MSZP: 29	LMP: 21

Nagu näeme, siis valimistel on võidukas olnud just see partei, mis on võitnud ÜMV-s kõige rohkem mandaate. Siit ka ÜMV suur mõju parteide mandaatide arvule parlamendivalimistel.

1. Parteide koostöö mõju ühemandaadiliste ringkondade 2. vooru tulemustele nelja aasta³⁸ parlamendivalimistel.

Tabelist 3 on näha, et teises voorus võidetavate mandaatide arv väheneb järkjärgult, kuna esimeses voorus võidetud mandaatide arv aasta-aastalt suureneb. Sellegipoolest vaatleme me teises voorus jagatavatele mandaatidele toimuvat võistlust kahe valimisvooru vahel. Võistlus = parteide koostöö määr = kahe vooru vahel toimunud vangerduste arv.

³⁶ Valimised võitnud partei on tabelis iga aasta kohta alla joonitud.

³⁷ Tabelis ei pea võitja erakonna mandaadid võrduma ÜMV, RMV ja ÜRi summaga, kuna valimised võitnud erakond ei ole igal aastal ÜRis kahe enim mandaate võitnud erakonna seas.

³⁸ 1998-2010 aastate tulemusi vaatame kuna valimistulemused algavad Ungari valimiskomisjoni kodulehel 1998. aastast. Samuti on see aasta, kus vangerdused said oluliseks, sest 1998. a parlamendivalimised olid ideoloogilistele blokkidele esimesed.

TABEL 3. Ühemandaadiliste ringkondade 1. ja 2. voor³⁹

Aasta/blokid ⁴⁰	1. voorus võidetud m arv	2. voorus võidetavate m arv	2 vooru vahel toimunud vangerduste ⁴¹ arv	Efektiivsete vangerduste arv ⁴²	2. voorus võidetud mandaatide arv	KOKKU ÜMV m
1998 MSZP,SZDSZ	0	175	40	11	56	56
1998 FIDESZ,MDF, FKGP	1	175	90	60	118	119
2002 MSZP, SZDSZ, Workers Munkáspárt	25	131	85	42	56	81
2002 FIDESZ- MDF,FKGP, MIEP	20	131	34	25	75	95
2006 MSZP,SZDSZ, Somogyért	38	110	61	46	69	107
2006⁴³ FIDESZ-KDNP, MIEP-JOBBIK	28	110	24	8	41	69
2010 MSZP, LMP⁴⁴	0	57	4	0	2	2
2010 FIDESZ	119	57	0	0	54	173

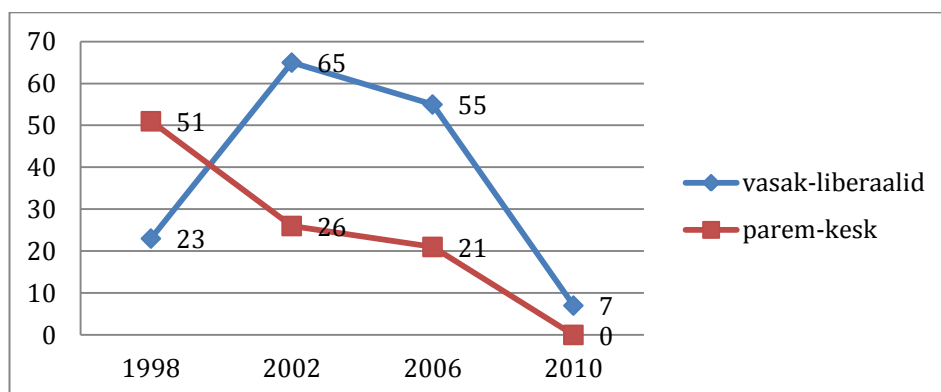
³⁹ Tabel käsitleb ainult parteide omavahelist koostööd, kuid mitte üksikkandidaate. 176st puuduvad mandaadid on kas iseseisvate kandidaatide võidetud või jäänud ühemandaadilistes ringkondades välja jagamata. Üksikkandidaadid võitsid mandaate 1998: 1, 2002:0 2006:0 , 2010: 0.

⁴⁰ Sinisega on tähistatud vasak-liberaalne blokk ning erakonnad, mis koostööd tegid. Punasega parem-kesk blokk ning erakonnad, mis koostööd tegid.

⁴¹ Vangerdus = tagasi kutsutud/astunud kandidaat

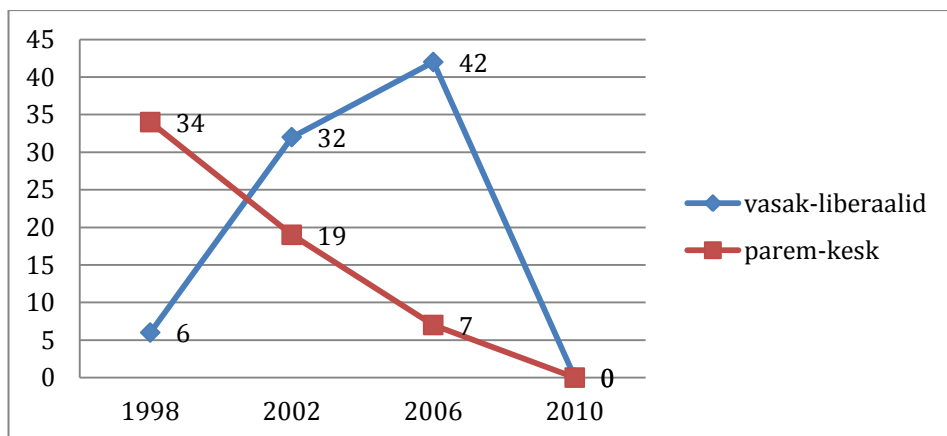
⁴² Efektiivne vangerdus NT: Kahe ühte blokki kuuluva erakonna kandidaadid läksid edasi teise ringi. Nüüd kutsutakse üks neist – näiteks B -tagasi, tema toetajate hääled lähevad tõenäoliselt sama bloki teise erakonna esindajale – olgu see A. ja A osutubki valituks, kui oleks B jäänud edasi konkureerima, oleks võinud võita hoopiski C. Mõnes teises ringkonnas loobub oma kohast A ja valituks osutub B.

GRAAFIK 2. Vangerduste arv võidetavate mandaatide arvust.

Graafikult 2 näeme et 2002 ja 2006 aastatel on vasak-liberaalide tehtud koostöö ehk vangerduste arv olnud oluliselt kõrgem kui parem-kesk blokil, ületades parem-kesk bloki *koostöö määr*⁴⁵ 1998. aastal.

GRAAFIK 3. Efektiivsete vangerduste arv võidetavate mandaatide arvust.

Graafikult 3 näeme, et 2002 ja 2006 aastatel on vasak-liberaalide koostöö olnud efektiivsem kui parem-kesk blokil, jõudes järele ning ületades parem kesk-bloki tulemusele 1998. aastal.

1998. aastal tegi parem-kesk blokk rohkem koostööd ning võistles edukamalt (graafikud 2, 3) kui vasak-liberaalide blokk. Seejärel aga nende koostöö määr järkjärgult langes. 2010. aastal ei teinud Fidesz mitte ühtegi vangerdust, ega vajanud

⁴³MDF-i poolt Fideszi hüveks tehtud vangerdused oleksid võinud olla kahekordsed. 2006. aastal on seega juba näha 2010.a tulemusi, kus MDF ja Fidesz ei teinud enam üldse koostööd ning MDF lõi Fideszi kesksest blokist lahku (andmed 2006.a valimistulemused).

⁴⁴ MSZP tegi vangerdusi LMP kasuks, kuid LMP ei teinud ühtegi vangerdust MSZP kasuks.

⁴⁵ Koostöö määr on arv, mis ilmestab, mitu % on vangerduste arv võidetavate mandaatide arvust. Kui palju antud aastal võisteldi 2.vooru jäänud mandaatide eest.

koostööpartnereid parem-kesk blokist, kuna ta võitis juba suure osa oma häältest esimeses voorus. Tabelist 3 näeme ka, et pärast 1998. aasta valimisi õppisid vasak-liberaalse bloki parteid paremini koostööd tegema ning suutsid selle abil tasakaalustada parem-kesk erakondade edu. 2010. aastal aga langes nende koostöö määr ning efektiivsus drastiliselt (graafikud 2, 3).

Peamise tähelepanu alla satub seetõttu vasak-liberaalide blokk ning bipolaarse parteisüsteemi aastad 2002 ning 2006. Vasak-liberaalide blokk tegi märgatavalt rohkem koostööd 2002. ning 2006. valimistel kui 2010. a valimistel. Kui vaatleme koos tabelit 1 graafikutega 2 ja 3 siis näeme, et kuigi 2002, 2006 aastatel olid FIDESZi ja MSZP häälte ning mandaatide arvud suhteliselt sarnased, siis vasak-liberaalne blokk tegi MSZP toetamiseks palju rohkem vangerdusi ehk koostööd ning nendest vangerdustest suur osa tasusid ka ära.

Selleks, et teha järeldusi parteide mandaatide muutuse kohta põhinedes blokisisel koostööl, näidatakse tabelis 4, et FIDESZ ja MSZP said koostöö abil võidetud mandaatidest enamuse. Nimetagem neid blokkide liidriteks.

Tabelis on ära toodud iga aasta kohta ning bloki kaupa nii liidrite (FIDESZ, MSZP) kui partnerite tagasikutsutud kandidaatide arv (t.k.k, mis on sama kui vangerduste arv) ning efektiivsete vangerduste arv. Lisaks on partei kaupa toodud välja efektiivsete teises voorus saadud mandaatide arv võrreldes efektiivsete vangerduste arvuga. Tagasikutsutud kandidaatide arv näitab, milline osapool blokis sai ÜMV esimeses voorus vähem häält ehk see partei kellel on vähem tagasikutsutud kandidaate oli teoreetiliselt, ÜMV kahe vooru vahel, rohkem esimesel või teisel positsioonil.

Näeme, et Fideszi positsioon parem-kesk bloki liidrina on olnud tugev kuna ta ei teinud peale 1998. a ühtegi vangerdust kellegi teise kasuks ning sai ise koostöö läbi keskmiselt 17 mandaati aastas. MSZP tegi küll vangerdusi, millest mandaate võideti 2002, 2006 kokku 6, kuid MSZP ise sai (2002, 2006) keskmiselt 43 mandaati aastas tänu koostööle. Ka MSZP positsioon on kindel.

Seega, tabeli 4 põhjal võib öelda, et aastatel 2002, 2006 võib blokkide mandaatide üldjoontes vaadata kui blokkide liidrite mandaate.

TABEL 4. Parteide ja blokkide tehtud vangerdused ning mandaatide jagunemine

	Fideszi t.k.k. kõik/efekt.	Partneri t.k.k. kõik/efekt.	2.voorus saadud m/ läbi vangerduste saadud m	MSZP t.k.k. kõik/efekt.	Partneri t.k.k. kõik/efekt.	2.voorus saadud m/ läbi vangerduste saadud m
1998	16/8 ⁴⁶	MDF:3/2 ⁴⁷ FKGP: 69/49 ⁴⁸ KDNP: 1/1 ⁴⁹ MIEP:2/0	FIDESZ: 104/50 FKGP: 12/9 MDF: 2/1	3/2	Worker's: 1/1 SZDSZ: 36/8	MSZP: 54/9 SZDSZ: 2/2
2002	0	CP: 15/10 MIEP: 16/12 FKGP:3/3	FIDESZ: 75/25	7/2	Workers: 8/6 SZDSZ: 70/34	MSZP: 54/40 SZDSZ: 2/2
2006	0	MDF: 14/8 MIEP- JOBBIK: 2/0	FIDESZ: 41/8	5/4 ⁵⁰	SZDSZ: 56/42	MSZP: 64/46 SZDSZ: 4/3 Somogyert: 1/1
2010	0	0	FIDESZ: 54/0	4/0	LMP: 0	MSZP: 2/0

⁴⁶ Millest kõik läksid FKGP-le.

⁴⁷ Millest üks läks Fideszile ja teine FKGP-le.

⁴⁸ Millest üks mandaat läks MDF-ile ja ülejäänud 48 mandaati Fideszile.

⁴⁹ Mis läks Fideszile.

⁵⁰ Millest kolm mandaati läksid SDSZ-le ja üks Somogyertile.

IX. ÜMVs tehtava koostöö mõju kogu parlamendivalimiste tulemustele 2002, 2006 ja 2010

Et saada aimu, kuidas bipolaarses süsteemis oleksid mandaadid jagunenud ilma koostööta ning kas see oleks muutnud midagi valimiste võitjale, vaatame tabelit 5.

Tabelis 5 on välja toodud 2002, 2006 aastate mandaatide jagunemine. „Koostööga“ mandaadid on vaadeldaval aastal partei poolt kokku saadud mandaadid, mis sisaldavad efektiivse vangerduse arvu. „Ilma“ märgitud mandaadid ei sisalda efektiivse vangerduse arvu.

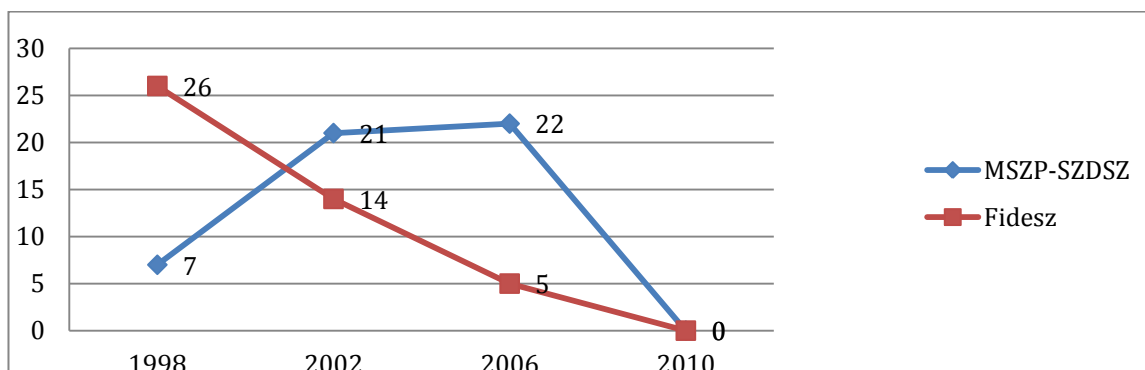
TABEL 5. Võidetud mandaatide võrdus koostööga ja koostööta

2002	MSZP + SZDSZ m	FIDESZi m kokku
	kokku	
Koostööga	<u>198</u>	188
Efektiivsed vangerdused	40+2=42	25
Ilma	156	<u>163</u>
2006	MSZP+SZDSZ	FIDESZ+MDF
	m kokku	M kokku
Koostööga	<u>204</u>	170
Efektiivsed vangerdused	42+3= 45	8
Ilma	159	<u>162</u>

Tabelist 5 näeme, et nii 2002. kui 2006. aasta MSZP-SZDSZ koalitsioon sai rohkem mandaate kui Fidesz tänu koostööle. Fideszi efektiivsete vangerduste suhe kogu võidetud mandaatidesse on nendel aastatel märgatavalt väiksem kui MSZP-SZDSZil. (graafik 5). Kui vaatame 2010. aasta valimistulemusi (tabel 1), siis koostöö määr ning koostöö arvelt saadud mandaadid on drastiliselt vähenenud (graafikud 2, 3), kuid mõju on see avaldanud üksnes MSZPle mitte Fideszile.

Seega võib väita, et 2002., 2006. aasta valimised oleksid võinud olla Fideszi jaoks veelgi edukamad kui MSZP ja SZDSZ ei oleks omavahel koostööd teinud ning Fideszi 2010. aasta parlamendivalimiste tulemus ei ole sedavõrd suur üllatus, kui algselt tundub.

GRAAFIK 5. Efektiivsete vangerduste arv võidetud mandaatide arvust parlamendivalimistel

2002. ja 2006. aastal oli MSZP-SZDSZ koalitsiooni mandaatide arvust efektiivsete vangerduste arv märgatavalt suurem kui Fideszi.

1. Kas 2010. aasta valimistel oleks muutunud Fideszi 2/3 parlamendikohtade võit, kui MSZP oleks teinud koostööd LMPga?

Nimelt saavutasid ÜMV valimistel suurimat edu ning jõudsid teise vooru neli erakonda. FIDESZ, JOBBIK, MSZP ning LMP. Kuna Jobbiku-MSZP partnerlus ei ole ideoloogilise lõhe tõttu mõeldav, siis vaatame MSZP-LMP võimalikku edu. (Tabeli 6 põhjal).

Tabelis 6 on välja toodud teoreetiline arv tegemata koostöö, mis esindab 2010. aasta ÜMV-s LMP-MSZP võimalusi vangerduseks, kuid kumbki partei ei kutsunud oma kandidaati tagasi. Tabelist 3 teame, et tehtud koostöö arv 2010. aastal oli 4 ehk MSZP kutsus oma kandidaadi tagasi 4 korral.

TABEL 6. LMP ja MSZP võimalused koostööks 2010. aastal

	2. voorus võidetavad mandaadid	Tegemata koostöö+ tehtud koostöö	Võimalik koostöö määr
2010	57	14	25%

Kui graafikult 3 näeme, et vasak-liberaalide bloki *koostöö määr* on 2010 7%, siis tegelikult oleks võinud see olla 25%. Kui need teoreetilised 14 vangerdust oleks kõik olnud efektiivsed, oleks MSZP-SZDSZ kokku võitnud (14+2+59+16=91) 91 mandaati. See arv on aga alla 1/3 ehk 129 mandaadi, mis oleks väikseim mandaatide hulk, mille korral Fidesz ei oleks 2/3 enamust võitnud.

Nagu näha oli Fidesz 2010. aastaks saavutanud sellise populaarsuse, et samalaadne koostöö, mida MSZP-SZDSZ 2002. ning 2006. aasta valimistel kasutasid oleks 2010. aastal MSZP-LMP puhul toonud vaid väikest edu.

Järeldus peatükkides VII – IX käsitletule:

Parteide koostöö määr ÜMVs langes 2010. aastal võrreldes varasemate aastatega (2002, 2006) mõlema bloki puhul drastiliselt. Kuigi see tulemus võinuks viidata, et koostöö lakkamine oli 2010. aastal parteide MSZP ja Fideszi suure mandaatide muutuse põhjuseks, siis edasine uurimine seda ei näidanud. Fideszi ja MSZP mandaatide arvu muutust 2010. aastal see koostöö määra langus ei mõjutanud.

ÜMVs tehtav koostöö ei avaldanud 2010. aasta valimistele mõju vaid koostöö mõju hoopis kadus 2010. aastaks. Tegelik koostöö mõju avaldus MSZP-SZDSZ koalitsiooni poolt ÜMVs tehtud koostöös aastatel 2002, 2006, kui see tagas neile kõige rohkem mandaate ning võimaluse luua valitsuskoalitsioon. Fideszi jaoks ei omanud koostöö enam 2002–2010 aastate valimiste võrdluses 1998. aastaga märkimisväärset mõju. 2010. aasta valimiste tulemus (Fideszi 2/3 edu parlamendis) ei oleks muutunud ka kui LMP-MSZP oleksid teinud koostööd ning selle koostöö efektiivsus oleks olnud maksimaalne.

Kokkuvõte

Ungari segatud proportsionaalne valimissüsteem koosneb kolmest osast: ühemandaadiliste ringkondade isikuvalimistest, regionaalsetest mitmemandaadilistest (PR) valimistest ning üleriigiliste lisamandaatide jagamisest.

Ungari segasüsteemis on ÜMV valimised, häälte ja mandaatide suhte ebaproportsionaalsuse tasandamiseks, seotud regionaalsete valimistega ning lisamandaatidega. See süsteem on üldjoontes soosinud parteide omavahelist koostööd, ning suuremate parteide edu valimistel. Koostöö ühemandaadilistes ringkondades ning parteide vajadus leida endale koht parteimaastikul oli enne 1998. aasta valimisi tekitanud Ungaris bipolaarsete blokkide süsteemi. 2002. ning 2006. aastaks oli nende blokkide liiderparteide (Fidesz ja MSZP) osakaal parlamendis juba nii suur, et Ungari parteisüsteemi võinuks pidada quasi-kahepartei süsteemiks.

2010. a valimistega muutus parlamendi jõutasakaal märkimisväärselt. Fidesz saavutas 62.6%-lise mandaatide kasvu võrreldes eelnenud valimistega 2006. aastal. MSZP mandaadid langesid aga eelnenud aastaga võrreldes 68.2%. Sellise suure mandaatide kõikumise põhjuse leidmiseks vaadeldi töös parteide koostöö mõju ÜMV valimistele ning kogu parlamendivalimistele aastatel 1998-2010.

Uurimise tulemusena leiti, et 2010. aastal toimus parteidevahelise koostöö määra drastiline langus mõlema bloki puhul, kuid eriti suur langus toimus vasak-liberaalide blokis. Leiti, et 2010. aastal ei omanud ÜMVs tehtav ega tegemata jäetud parteidevaheline koostöö mõju valimistulemustele, mõju võis leida aga 2002. ja 2006. aasta valimistulemustest. Käesolev töö pakub välja, et ÜMVs tehtava koostöö abil võis MSZP-SZDSZ koalitsioon 2002. ja 2006. aastal saada vajaliku eelise, et luua koalitsioon. Fideszi suurt mandaatide arvu võitu 2010. aastal ei oleks märkimisväärselt mõjutanud ka MSZP-LMP koostöö ehk parteide koostöö mõju parlamendivalimiste tulemustele kadus 2010. aastaks.

Antud töö pakub ainult põhjenduse 2002. ja 2006. a valimistulemustele vaadeldes ÜMVs toimuva koostöö mõju (MSZP ja Fideszi) mandaatide arvu muutusele. Edasine uurimine võiks aga keskenduda küsimustele: „Miks parteidevahelise koostöö määr 2010. aastal drastiliselt langes?“ Samuti oleks tähtis uurida, mis põhjusel Fidesz 2010. aasta valimistel nii populaarseks osutus ning miks MSZP toetust kaotas.

Kasutatud kirjandus:

Raamatud:

1. Gallagher, Michael; Mitchell, Paul (2005) *The Politics of Electoral Systems*, Oxford University Press, Oxford
2. Köröseyi, András; Csaba, Tóth; Gábor, Török (2009) *The Hungarian political system*, Hungarian Center for Democracy Studies Foundation. Vol. 1
3. Oltay, Elizabeth (2012) *Fidesz and the Reinvention of the Hungarian Center-Right*, Szazadveg, Budapest
4. Ware, Alan (1996) *Political Parties and Party Systems*, Oxford University Press, New York

Artiklid:

1. Fowler, Brigid (2004) *Concentrated Orange: Fidesz and the Remaking of the Hungarian Centre-Right 1994-2002*, Journal of Communist Studies and Transition Politics, Vol.20, No.3, pp. 80-114
2. Palonen, Emilia (2009) *Political Polarisation and Populism in Contemporary Hungary*, Parliamentary Affairs, Vol. 62, No .2,pp. 318-334
3. Stegmayer, Mary; Lewis-Beck, Michael (2009) *Learning the Economic Vote: Hungarian forecasts, 1998-2010*. Politics & Policy, Vol. 37, No. 4, pp.769-780
4. Szelényi, Szonja; Szelenyi, Iván; Poster Winfred R. (1996) *Interests and Symbols in Post-Communist Political Culture: The Case of Hungary*, American Sociological Review, Vol. 61, No.3, pp. 466-477
5. Watebury, Myra A. (2006) *Internal Exclusion, External Inclusion: Diaspora Politics and Party-Building Strategies in Post-Communist Hungary*, East European Politics and Societies, Vol. 20, No. 3, pp. 483–515

Muud:

1. Act No. XXXIV of 1989 on the Election of the Members of Parliament - http://www.valasztas.hu/parval2006/en/02/2_0.html, 12.04.2013
2. Bocian, Mariusz (2008) *Government Coalition Breaks up in Hungary*, Center for Eastern Studies, No.5. http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_05.pdf, 27.04.2013
3. *Norwegian Helsinki Committee (2013) Democracy and Human rights at stake in Hungary: The Viktor Orbán Government's drive for centralization of power*

4. Parties and Elections in Europe: Hungary, <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>, 7.05.2013
5. Reynolds, Andrew; Reilly, Ben; Ellis, Andrew (2005) *Electoral System Design: The New IDEA Handbook*, Institute for Democracy and Electoral Assistance-
<http://www.idea.int/publications/esd/loader.cfm?csmodule=security/getfile&pageid=10445>, 3.05.2013
6. Ungari valimiskomisjon: valimistulemused -
<http://www.valasztas.hu/en/onkval2010/index.html>, 12.04.2013

Abstract

The Effects of Inter-Party Cooperation on the Hungarian Election Results 1998-2010

In 2010, for the first time in the history of democratic Hungary, a party (the Fidesz- Hungarian Civic Union) gained 53% of the votes and 68% of parliamentary mandates, winning more than 2/3 of the seats. (2/3 majority grants the power to amend the Constitution). Compared to the elections in 2006 their mandate count rose 62.6%. Moreover, the Hungarian Socialist Party (MSZP) suffered a 23,5% decline in votes and parliamentary seat decline from 186 to 59. Thus, in comparison to the previous year, there was a 68% decline in seats. These results are remarkable considering that the Socialists and Fidesz had shown similar results in the past two elections, and they were the central parties of their respective blocs in the Hungarian bipolar party system.

The theoretical part of this paper focuses on the question: how does the electoral system influence the calculation of votes to seats. The Hungarian Mixed Member electoral system and its effects on the party system are described. Furthermore, the Hungarian party system and the development of the bipolar bloc system are discussed. The empirical section of this paper focuses on the results of the parliamentary elections between 1998-2010 and the extent to which there is inter-party cooperation between 1998-2010. This paper seeks to the answer the question of whether inter-party cooperation in the single mandate districts (SMD) in the Hungarian electoral system had an effect on the mandate count fluctuation in year 2010.

The findings of this paper show that in the 2010 SMD elections, inter-party cooperation did not have an effect on the election results, the effects can be found in the results of the parliamentary election in 2002 and 2006. This paper suggests that in 2002 and 2006, the MSZP-SZDSZ (Alliance of Free Democrats) coalition obtained the necessary advantage (mandate count) via cooperation in the SMD elections to gain power in Hungary. Moreover Fidesz's high mandate count in 2010 would not have been significantly affected even if MSZP and LMP (Politics can be different) would have cooperated.